

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรโลกอย่างรวดเร็วและเป็นจำนวนมาก ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกใช้เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์มากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสมดุลของธรรมชาติ และต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ทำกินและปัญหาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อความพยายามในการดำเนินการพัฒนา เพื่อให้ประชากรของโลกมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

สหประชาชาติได้ให้ความสำคัญและความสนใจในปัญหาของการคุ้มครองและพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโลก เพราะความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของมวลมนุษยชาติและการดำเนินชีวิตของมวลมนุษยชาติโดยรวม (มานพ เมฆประยูรทอง, 2538 : 94-95)

สภาพแวดล้อมธรรมชาติ ระบบเศรษฐกิจ และสังคม ที่เปลี่ยนแปลงไป ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อม ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมหลายประการ อาทิ ความสามารถในการผลิตของแหล่งน้ำธรรมชาติ ความสามารถในการนำทรัพยากรประมงขึ้นมาใช้ประโยชน์ ความสามารถในการทดแทนของทรัพยากรประมง อันเป็นผลให้ทรัพยากรประมงที่อยู่ทั้งในแหล่งน้ำจืดและทะเลประสบภาวะเสื่อมโทรม การที่ทรัพยากรประมงถูกนำมาใช้ประโยชน์เพื่อให้สามารถที่จะรองรับความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมที่นับวันจะเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้เกิดกระแสในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อม แต่การอนุรักษ์ทรัพยากรประมงและการคุ้มครองสภาพแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพนั้น จะสามารถทำได้โดยองค์กรของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว และวิธีในการจัดการหรือควบคุมสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่นั้นก็มิอาจใช้วิธีการเดียว ด้วยเหตุนี้กฎหมายไทยในปัจจุบันจึงได้กำหนดบทบัญญัติให้ทั้งสิทธิและหน้าที่แก่ประชาชนในการร่วมมือกับรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในการจัดการป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสังคมไทย ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวได้มีบัญญัติรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 อันเป็นบรรทัดฐานในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อม

การบริหารจัดการทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อมเพื่อเสริมสร้างให้ทรัพยากรประมงสามารถที่จะนำขึ้นมาใช้ได้อย่างยั่งยืนจำเป็นที่จะต้องดำเนินการภายใต้กลยุทธ์การประสานนโยบายทั้งด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อก่อให้เกิดแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมีความรับผิดชอบ คู่ครองฐานทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อมให้เป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นต่อไป ตลอดจนเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยและสังคมไทยให้เข้มแข็ง โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย วางแผน ดำเนินการติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดกระบวนการในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วม

กลยุทธ์ในการบริการจัดการทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วมนั้น จำเป็นต้องมีการพัฒนาประชาชนและชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ การบริหารจัดการทรัพยากรประมงอย่างถูกต้อง และกระตุ้นให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถที่จะดำเนินการบริการจัดการทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อมของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้การให้คำแนะนำทางด้านวิชาการที่ถูกต้องและเหมาะสมจากบุคลากรของรัฐ ในขณะที่เดียวกันรัฐต้องดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อกระตุ้นและผลักดันให้ทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อมสามารถที่จะฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็วที่สุด อันจะเป็นแนวทางในการทำให้ทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อมกลับสู่สภาวะสมดุลระหว่างการใช้และการทดแทนอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และเพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต (สำนักบริหารจัดการด้านการประมง กรมประมง, 2546 : 25-26)

ทรัพยากรประมง เป็นทรัพยากรธรรมชาติซึ่งมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ สามารถสร้างขึ้นทดแทนและรักษาให้คงอยู่ได้ ถ้ามีการใช้อย่างถูกวิธีและไม่เกินกำลังที่ธรรมชาติสร้างขึ้นแล้วก็สามารถใช้ทรัพยากรเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างสม่ำเสมอและยั่งยืน ประเทศไทยเคยได้ชื่อว่ามีทรัพยากรสัตว์น้ำที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และจากการเพาะเลี้ยงของมนุษย์ เช่น ปลา กุ้ง หอย ปู ซึ่งทำให้เกิดอาชีพสำคัญมาอย่างหนึ่งของคนไทยคือ อาชีพการทำประมงน้ำจืด ผลผลิตจากการทำการประมง นอกจากนำมาใช้เพื่อบริโภคภายในประเทศแล้ว ยังมีส่วนที่เหลือส่งเป็นสินค้าออกในรูปแบบต่างๆ แต่เนื่องจากสภาพแวดล้อมในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ทำให้ชนิดและปริมาณของสัตว์น้ำลดจำนวนลง ซึ่งถ้าหากยังคงปล่อยให้สภาพการณ์เป็นเช่นนี้ต่อไป ย่อมก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรสัตว์น้ำที่นำมาใช้เป็นอาหารและประโยชน์ด้านอื่นๆ ดังนั้นทุกฝ่ายจึงควรร่วมมือกันดูแลให้ทรัพยากรสัตว์น้ำยังคงมีความอุดมสมบูรณ์สืบต่อไป (โยธิน สุริยพงศ์, 2542 : 171)

อ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ขณะนี้ตกอยู่ในสภาพที่ไม่แตกต่างกับแหล่งน้ำธรรมชาติอื่นๆ ที่กำลังพบกับปัญหาการลดลงของปริมาณทรัพยากร

สัตว์น้ำอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเพื่อให้เป็นการสอดคล้องกันทั้งระบบในเรื่องของการดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยจึงได้สร้างยุทธศาสตร์การสร้างความจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำแบบการมีส่วนร่วม ของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืดในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในครั้งนี้ขึ้น

จากการศึกษาและสังเกต ในช่วงเวลาที่ผ่านมาปริมาณของทรัพยากรสัตว์น้ำในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน มีปริมาณลดลงทุกปี และมีสัตว์น้ำบางชนิดสูญพันธุ์ไปและอีกหลายชนิดเริ่มหายากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นสัญญาณบอกเหตุถึงการเสื่อมโทรมของแหล่งทรัพยากรสัตว์น้ำซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญโดยสาเหตุต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็เป็นด้วยความเห็นแก่ตัวหรือด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ในการทำการประมงของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืดในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน ประกอบกับจำนวนของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืดในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน มีปริมาณเพิ่มขึ้นจากเดิมเป็นจำนวนมาก เมื่อนำไปประกอบกับสาเหตุต่างๆ ข้างต้นจึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเกิดผลกระทบกับทรัพยากรสัตว์น้ำได้เลย

อีกสาเหตุหนึ่งที่สำคัญคือ การทำการประมงซึ่งทำลายพันธุ์สัตว์น้ำเกินควร ไม่ว่าจะประเภทของเครื่องมือทำการประมง หรือระยะเวลาในการทำการประมง ทำให้เกิดการสูญเสียชีวิตของทรัพยากรสัตว์น้ำ และเป็นการจับสัตว์น้ำขึ้นมาใช้ประโยชน์ก่อนเวลาอันควร อันเป็นการทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างร้ายแรง และเป็นสาเหตุที่ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำมีปริมาณลดลงอย่างต่อเนื่อง

ปัญหาของทรัพยากรสัตว์น้ำที่ผ่านมา มีดังนี้

1. มีการเปลี่ยนแปลงสภาพทางกายภาพของแหล่งน้ำจืด ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการแพร่พันธุ์ของสัตว์น้ำ เช่น การเกิดการตื้นเขิน การบุกรุกทำลายสภาพแหล่งน้ำ และการใช้ยาฆ่าแมลงของเกษตรกรบริเวณต้นน้ำ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นสาเหตุให้พืชน้ำบางชนิดที่มีความสำคัญในการแพร่ขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำหายไป
2. การขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ
3. ขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ
4. ขาดการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง

ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาการลดลงของจำนวนทรัพยากรสัตว์น้ำในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี อย่างยั่งยืนและมั่นคง จึงจะต้องทำความเข้าใจและให้ความรู้ความเข้าใจกับผู้ประกอบการอาชีพทำการประมงน้ำจืด ในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ให้ได้ตระหนักถึงปัญหาข้างต้น และชี้ให้เห็นว่าหากปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไขก็จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาเองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยการให้ผู้ที่มีอาชีพในการทำการประมงน้ำจืดในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน เข้ามามีส่วนร่วม

ในการแก้ไขปัญหาและร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีสำคัญในท้องถิ่นด้วยตัวเอง

การที่ผู้วิจัยค้นพบปัญหาของปริมาณการลดลงของทรัพยากรสัตว์น้ำ ในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กรอบโครงสร้างทางความคิดเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนามาวิเคราะห์ หาปัญหาต่างๆ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขในที่สุด

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคือ หน่วยระบบทำงานที่ต้องใช้ทรัพยากรมาเป็นปัจจัยนำเข้า มีกระบวนการเปลี่ยนปัจจัยนำเข้านั้น ๆ เป็นผลผลิต 2 หน่วยระบบ ก่อให้เกิดเป้าหมายเดียวกับยุทธศาสตร์ เป้าหมายเล็งไปสู่ปัญหาเป้า ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาเชิงพัฒนา ปัญหาเป้าหมายสำหรับการพัฒนาได้จากการวิเคราะห์ของหน่วยท้องถิ่นที่จะพัฒนา บรรดาทฤษฎี หลักวิชา เทคนิควิชา และข้อมูลที่เกี่ยวข้องจะช่วยในการวิเคราะห์หรือสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนา

1. การวิเคราะห์ปัญหาเชิงพัฒนา มีดังนี้

1.1 ปัญหาทุกระชั้น หมายถึง ปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข ได้แก่ ปริมาณลดลงของทรัพยากรสัตว์น้ำในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

1.2 ปัญหาปัจจัย คือ ปัญหาที่มีส่วนทำให้เกิดปัญหาทุกระชั้น

1.2.1 การขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืด ในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน

1.2.2 การขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืด ในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน

1.2.3 การขาดการมีส่วนร่วมในการดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืด ในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน

1.2.4 การขาดการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืดในเขื่อนแก่งกระจาน

1.3 ปัญหาสืบเนื่อง หมายถึง ปัญหาที่เกิดจากปัญหาทุกระชั้น

1.3.1 ทรัพยากรสัตว์น้ำในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจานลดปริมาณลงและบางชนิดอาจสูญพันธุ์ในที่สุด

1.3.2 รายได้ของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืด ในเขื่อนแก่งกระจานลดลง

1.3.3 ส่งผลกระทบต่อเรื่องของการท่องเที่ยว

2. ปัญหาเป้า หมายถึง ปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไข และมีความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ได้แก่ ปัญหาการขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืด ในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

3. เป้าหมายของยุทธศาสตร์ หมายถึง วัตถุประสงค์ที่ใช้แก้ไขปัญหาต่างๆได้ คือ การเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำแบบการมีส่วนร่วม ของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืดของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืดในเขื่อนแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

4. ยุทธศาสตร์การพัฒนา หมายถึง วิธีที่จะนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาเป้า ได้แก่ ยุทธศาสตร์การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำแบบการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืด ในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

5. การสร้างหน่วยระบบทำงานของยุทธศาสตร์การพัฒนา ของการวิจัยทดลองสร้างยุทธศาสตร์การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำแบบการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืดในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย 2 หน่วยระบบทำงาน ได้แก่

หน่วยระบบทำงานที่ 1 จัดการประชุมประชาคม เพื่อจัดตั้งกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืดเพื่อการอนุรักษ์

หน่วยระบบทำงานที่ 2 ปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำโดยการใช้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์และการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล โดยการติดตามพฤติกรรมในการทำการประมงและการใช้เครื่องมือในการทำการประมงที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์

6. ทรัพยากรในบริบท หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในบริบทและถูกจัดสรรเข้ามาเป็นปัจจัยนำเข้าในหน่วยระบบทำงานของยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืด ทรัพยากรสัตว์น้ำ เจ้าหน้าที่ของหน่วยป้องกันและปราบปรามประมงน้ำจืดเขื่อนแก่งกระจาน ผู้วิจัย วิทยากร สถานที่จัดการประชุมประชาคม วัสดุอุปกรณ์ เช่น วัสดุทัศน แผ่นพับ เอกสารประกอบการบรรยาย แหล่งข้อมูล ทฤษฎีและหลักวิชาการที่เกี่ยวข้อง งบประมาณ เป็นต้น

ปัญหาการวิจัย

รูปแบบและกระบวนการยุทธศาสตร์การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำแบบการมีส่วนร่วม ของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืด ในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน สามารถทำให้จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืดสูงขึ้นหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืด ในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน
2. เพื่อจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำแบบการมีส่วนร่วม ของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืด ในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน
3. เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำแบบการมีส่วนร่วม ของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืด ในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน
4. เพื่อประเมินและติดตามการใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืดในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน

สมมุติฐานการวิจัย

หลังการใช้ยุทธศาสตร์การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำแบบการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืดแล้ว จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำทั้ง 3 ด้าน คือ การใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำแบบยั่งยืน การสงวนทรัพยากรสัตว์น้ำที่หายาก และการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำที่เสื่อมโทรม ของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืด ในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน สูงกว่าก่อนการทดลองใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนา

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยยุทธศาสตร์การพัฒนาในรูปแบบที่ 5 คือ การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนา โดยใช้แบบแผนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการทดลองสร้างยุทธศาสตร์การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำแบบการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืดในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการในการวิจัยระหว่าง วันที่ 16 พฤษภาคม - 16 กันยายน พ.ศ. 2549
2. ประชากรที่ศึกษาวิจัย คือ ผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืด ในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ทั้งหมด จำนวน 136 คน 110 ครอบครัว
3. สถานที่ทำการวิจัยทดลอง คือ อ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี
4. ตัวแปรที่ศึกษาวิจัย ประกอบด้วย
  - 4.1 ตัวแปรต้นหรือตัวแปรกระทำการ คือ ยุทธศาสตร์การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำแบบการมีส่วนร่วม

4.2 ตัวแปรตามหรือตัวแปรพัฒนาการ คือ

4.2.1 ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำแบบยั่งยืน

4.2.2 จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในการสงวนทรัพยากรสัตว์น้ำที่หายากและอาจสูญพันธุ์

4.2.3 พฤติกรรมในการทำการประมงและการใช้เครื่องมือในการทำ การประมงที่ถูกต้องและถูกวิธี เพื่อเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำที่เสื่อมโทรม

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. การสร้างจิตสำนึก หมายถึง การสร้างภาวะทางจิตใจของบุคคลให้เกิดความสำนึก รับผิดชอบต่อสถานการณ์ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น เห็นความสำคัญ วัตถุประสงค์จากการรับรู้และเข้าใจต่อ สถานการณ์ ความรู้สึกรับผิดชอบ การแสดงความสนใจที่จะเข้าร่วม การทำให้เกิดการตื่นตัวที่จะทำ กิจกรรมสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างตั้งใจและยั่งยืน โดยการกระทำที่เกิดไม่มีใครบังคับเป็นการกระทำด้วยความเต็มใจ ในที่นี้หมายถึง การใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างเหมาะสม และมีการอนุรักษ์ทรัพยากร สัตว์น้ำ

2. ทรัพยากรสัตว์น้ำ หมายถึง สัตว์น้ำทุกชนิดที่มนุษย์นำมาใช้ประโยชน์เพื่อ การดำเนินชีวิต ซึ่งได้แก่ ปลา กุ้ง หอย ปะการัง และสัตว์เลื้อยคลานที่เป็นสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ เช่น จระเข้ เต่า กบ เขียด และอึ่งอ่าง ในที่นี้หมายถึง ทรัพยากรสัตว์น้ำในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน ซึ่งได้แก่ ปลานิล ปลาทู ปลาดุก ปลาช่อน ปลาหมอสี ปลาสร้อยนกเขา ปลากดเหลือง ปลากดคัง ปลายี่สกเทศ ปลายี่สกไทย ปลากา ปลาดุกเพียน ปลานู ปลาลังหนาม ปลากระสูบข้างลาย ปลาขาว ปลาเวียน ปลาดุกกับ (ปลามอข้างเขียบ) ปลากะทิง ปลาดุกปาก ปลาดุกโกก กุ้งแม่น้ำ กุ้งฝอย

3. การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด เพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดและมีระยะเวลาในการใช้งานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

4. ผู้ประกอบอาชีพทำประมงน้ำจืด หมายถึง ผู้ที่มีอาชีพในการ จับ ดัก ล่อ หรือทำ อันตราย มา หรือเก็บสัตว์น้ำในน้ำจืดด้วยเครื่องมือทำการประมงหรือด้วยวิธีใดๆ ในบริเวณที่เป็นน้ำจืด เช่น ภู คลอง อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

5. จิตสำนึกในการอนุรักษ์ หมายถึง ภาวะทางจิตใจที่มีความตระหนักและตื่นตัว รับรู้ สิ่งต่างๆ รอบตัว ตัดสินใจปฏิบัติสิ่งที่ตนต้องการด้วยสติสัมปชัญญะ ความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันในการใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำให้เกิดประโยชน์และยั่งยืน

6. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ หมายถึง การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการดูแลทรัพยากรสัตว์น้ำ ตั้งแต่ร่วมในการรับรู้ข่าวสาร รายละเอียดการดำเนิน

โครงการที่อาจมีผลทั้งบวกและลบต่อคนและชุมชน รวมถึงการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการพิจารณาถึงรายละเอียดผลดีผลเสียจากการดำเนินโครงการและมีส่วนร่วมในการร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบป้องกัน แก้ไข ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ในขั้นตอนที่ริเริ่มในการดำเนินโครงการ จึงอาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นตั้งแต่ขั้นริเริ่มโครงการไปจนถึงขั้นตอนการติดตามตรวจสอบผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ

7. การประชุมประชาคม หมายถึง การรวมตัวของสมาชิกในชุมชนเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนด้วยตนเอง เช่น การแก้ไขปัญหาชุมชน การวางแผนพัฒนาชุมชน การกำหนดข้อตกลงร่วมกัน เป็นการรวมตัวกันตามสถานการณ์หรือสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นโดยไม่มีใครสั่ง สมาชิกที่มาวมกันมีส่วนร่วมกันคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการและร่วมรับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอและเท่าเทียมกัน ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย และศีลธรรมอันดีของสังคม ทำให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ด้วยกัน มีความรัก ความเอื้ออาทร ผูกพันต่อกันด้วยความรู้สึกสำนึกในความเป็นเจ้าของชุมชน

8. สถิติการประมง หมายถึง สถิติหรือข้อความที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ การค้าสินค้าสัตว์น้ำ การทำการประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

9. การทำประมงน้ำจืด หมายถึง การจับ ดัก ล่อ ทำอันตราย ฆ่า หรือเก็บสัตว์น้ำในที่จับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือทำการประมงหรือด้วยวิธีใดๆ ในบริเวณน้ำจืด เช่น คู คลอง อ่างเก็บน้ำ มีใช้บริเวณน้ำเค็ม เช่น ทะเล เป็นต้น

10. เครื่องมือทำการประมง หมายถึง เครื่องกลไก เครื่องใช้ เครื่องอุปกรณ์ ส่วนประกอบ อวน ทุลฉับ หรือเรือ บรรดาที่ใช้ทำประมง ในที่นี้ หมายถึง เครื่องมือที่ผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืดในอ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจานใช้ในการทำการประมง ได้แก่

1. เครื่องมือประมงประเภทล่อปลา ได้แก่ เบ็ดราว เบ็ดมือ เบ็ดคัน ลอบขึ้น (ลอบปลาสด)
2. เครื่องมือประมงตักปลา ได้แก่ ลอบนอน (ลอบปลานิล ลอบปลาช่อน) ข่ายตักปลา
3. เครื่องมือประมงยิง และล่าปลา ได้แก่ ฉมวกแทงปลาและปืนยิงปลา

11. ทำขึ้นปลา หมายถึง บริเวณที่เป็นจุดรับซื้อสัตว์น้ำทุกชนิด ที่ผู้ประกอบการอาชีพทำประมงจะนำสัตว์น้ำที่จับได้มาจำหน่าย โดยจะมีแม่ค้ารับซื้อ

12. สัญญาประชาคม หมายถึง ความตกลงร่วมกันของประชาชน กลุ่มผลประโยชน์ร่วมกันหรือกลุ่มคนที่มีแนวความคิดเดียวกัน กับฝ่ายตรงข้าม เพื่อเป็นการแสวงความตกลงและทางออกของปัญหาซึ่งเป็นปัญหาที่มีผลกระทบในวงกว้างซึ่งหากปล่อยไว้อาจจะก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม

1. การให้ทรัพยากรแก่อาสาสมัคร
 2. การส่งเสริมอาสาสมัคร
 3. การพัฒนาอาสาสมัคร

(๕) แผนปฏิบัติการ
 ๕.๒.๒

1. จัดการประชาสัมพันธ์
 2. ปฏิบัติงานในโครงการ
 3. ประเมินผลโครงการ

(๕) แผนปฏิบัติการ
 ๕.๒.๓

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2540 : 113

1. การให้ข้อมูล
 2. การส่งเสริม
 3. การพัฒนา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

13. ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการอาสาสมัคร
 14. พฤติกรรมในการเข้าร่วมชมรม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการวิจัยและพัฒนายุทธศาสตร์การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำแบบการมีส่วนร่วม ของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืด จะทำให้ได้แนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำแบบการมีส่วนร่วม ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ ดังนี้ คือ

1. ยุทธศาสตร์การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำแบบการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืด มีขั้นตอนในการดำเนินการและก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดี
2. ผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืด มีความรู้ความเข้าใจ ความคิดเห็น และพฤติกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำแบบยั่งยืน
3. ผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืด มีความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นจากเดิมก่อนที่จะมีการจัดประชุมประชาคมและมีการจัดตั้งกลุ่ม
4. สามารถนำรูปแบบการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำแบบการมีส่วนร่วม ของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืด ที่ได้ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอื่นๆ ต่อไป
5. สภาพความเป็นอยู่ของผู้ประกอบการอาชีพทำประมงน้ำจืดดีขึ้น